

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0824U000149

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 05-01-2024

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Кузьма Вікторія Владиславівна

2. Viktoriya V. Kuzma

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 032

Назва наукової спеціальності: Історія та археологія

Галузь / галузі знань: гуманітарні науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Історія та археологія

Дата захисту: 26-02-2024

Спеціальність за освітою: викладач історії

Місце роботи здобувача: Державний вищий навчальний заклад "Ужгородський національний університет"

Код за ЄДРПОУ: 02070832

Місцезнаходження: вул. Підгірна, буд. 46, Ужгород, Ужгородський р-н., 88000, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): ДФ 61.051.115

Повне найменування юридичної особи: Державний вищий навчальний заклад "Ужгородський національний університет"

Код за ЄДРПОУ: 02070832

Місцезнаходження: вул. Підгірна, буд. 46, Ужгород, Ужгородський р-н., 88000, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Державний вищий навчальний заклад "Ужгородський національний університет"

Код за ЄДРПОУ: 02070832

Місцезнаходження: вул. Підгірна, буд. 46, Ужгород, Ужгородський р-н., 88000, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 13.51, 13.51.91.11

Тема дисертації:

1. Розвиток музейного будівництва на Закарпатті у ХХ ст.
2. The development of museum construction in Transcarpathia in the 20th century.

Реферат:

1. У дисертації вперше комплексно досліджено процес становлення та розвитку музеїв й музейних осередків на Закарпатті. З нових позицій обґрунтовано роль музеїв в житті суспільства, висвітлено позитивні і негативні тенденції розвитку музейної справи регіону у ХХ ст. У ході дослідження було встановлено, що ступінь розробки даної теми дослідниками не є достатнім. На сьогодні не існувало цілісного наукового уявлення про музейне будівництво на Закарпатті, як соціокультурного феномену. В ході викладення основного матеріалу з'ясовано, що перші спроби у формуванні музейного будівництва на Закарпатті були зроблені ще у кінці ХІХ ст. Найбільш успішною їх реалізація позначилася у створенні перших музеїв при навчальних закладах. Також до збирання старожитностей краю, стародруків залучалася церква. Найбільш відомими цінними збірками були археологічна колекція, що зберігалася у Мукачівському Святомиколаївському монастирі, приватна археологічна колекція братів Елемира і Єнева Зотлукалів та

приватна колекція птахів гімназійного професора О. Грабаря в Ужгороді. Найважливішу роль у становленні музейної справи на Закарпатті відіграв Т. Легоцький видатний вчений, археолог, історик й етнограф. З його ініціативи у 1907 р. було засноване перше на Закарпатті музейне товариство. Вченому вдалося зібрати й класифікувати надзвичайно цінну археологічну колекцію (понад 7 тисяч предметів старовини) яка з часом стала основою для створення одного з провідних музеїв краю міжвоєнної доби. Найбільш сприятливі умови для розвитку музейної справи на Закарпатті були у період перебування регіону у складі Чехословаччини (1919 - 1938). Однак, очевидними стали суттєві обмеження у вільному розвитку національної культури, освіти і науки. Українська складова в тодішній культурно-освітній сфері виявлялася лише завдяки активній діяльності різноманітних товариств, членами яких були науковці, представники влади та духовенства. Започатковані ними музеї мали в більшості народознавчу спрямованість, що підтверджувало бажання українців Закарпаття відтворити свою національну самобутність. Початок нового піднесення вітчизняних музейних закладів припав на час приєднання області до Радянської України. Однак, в цей період докорінно змінюється значимість та роль музейних закладів, що призвело до їх ліквідації та просіювання існуючих музейних фондів. У 1945 р. в Ужгороді на базі ліквідованих музеїв був відкритий Народний музей Закарпатської України, Згодом Історично-краєзнавчий музей зі статусом музею республіканського значення II категорії. Музейні експозиції були істотно перебудовані у дусі нової марксистсько-ленінської ідеології. Ті фахівці-музейники, які особливо дбали про долю музею та збереження унікальних пам'яток національної історико-культурної спадщини, які чинили спротив впровадженню ідеологічних догм зазнавали репресивних заходів. З розвитком та діяльністю Закарпатського краєзнавчого музею нерозривно була пов'язана історія Закарпатської картинної галереї, а згодом Закарпатського художнього музею. Однією з визначних подій в історії музейного будівництва краю стало у червні 1970 р. відкриття Закарпатського обласного музею народної архітектури і побуту. Була успішно досягнута мета зберегти народний побут, сформувати аграрний ландшафт і відтворити пам'ять про повсякденне життя предків у вигляді старовинного закарпатського села. Початок нового піднесення вітчизняної музейної справи, що припав на роки радянської влади, був зумовлений також, організацією та створенням громадських музеїв. Найбільшого розвитку громадські музеї досягли у 60 - 70-х рр., очевидно на емоційному підйомі, який посилювався ідеологічними доктринами комуністичної партії. У 70-х рр. в області створюються і зовсім нові експозиції в старих культових спорудах, які стали музеями атеїзму. У другій половині 60 - 80-х рр. на Закарпатті входить в практику створення етнографічних експозицій в окремих давніх спорудах. Дуже складним та критичним періодом для розвитку музеїв краю. виявився період кінця 80-х - поч. 90-х рр. Країна зіштовхнулася із значними економічними труднощами, що зрозуміло погіршило матеріально-технічний стан музеїв. Ряд громадських та шкільних музеїв припинили своє існування. Суттєвого скорочення чисельності музейних працівників зазнали державні музейні установи. Відтак, падіння СРСР та проголошення Незалежності України заклали принципову можливість переходу від моделі радянського музею - місця культу та інструменту пропаганди - до моделі музею вільного демократичного суспільства - інституції культури, майданчика діалогу про цінності, відповідальність тощо.

2. The dissertation for the first time comprehensively researched the process of formation and development of museums and museum centers in Transcarpathia, as the main institutions for preservation, study and popularization of the region's cultural and historical heritage. From new positions, the role of museums in the life of society is substantiated, positive and negative trends in the development of museum business in the region in the 20th century are highlighted. At the same time, it was established that the degree of development of this topic by researchers is not sufficient. To date, there has been no coherent scientific understanding of museum construction in Transcarpathia as a socio-cultural phenomenon, lasting in historical time and widespread in the cultural space. During the presentation of the main material, it was found out that the first attempts at the formation of museum construction in Transcarpathia were made at the end of the 19th century. Their most successful implementation was the creation of the first museums at educational institutions. The most important role in the formation of the museum business in Transcarpathia was played by T. Legotskyi, an outstanding scientist, archaeologist, historian and ethnographer. On his initiative, in 1907, the first museum society in

Transcarpathia was founded. The scientist managed to collect and classify an extremely valuable archaeological collection (more than 7,000 antiquities), which over time became the basis for the creation of one of the leading museums of the region of the interwar period. At the same time, there was an archeological collection in the region kept in the Mukachevo Sviatmykolaiv Monastery, a private archeological collection of the brothers Elemir and Yenev Zotlukal, and private collection of birds of gymnasium professor O. Grabar in Uzhhorod. The most favorable conditions for the development of the museum business in Transcarpathia were during the period when the region was part of Czechoslovakia (1919 - 1938). However, significant limitations in the free development of national culture, education and science became obvious. The Ukrainian component in the then cultural and educational sphere was manifested only thanks to the active activity of various associations. The beginning of a new rise of national museum institutions came at the time of the accession of the region to Soviet Ukraine. However, during this period, the significance and role of museum institutions changed radically, which led to their liquidation and screening of existing museum funds. In 1945, the People's Museum of Transcarpathian Ukraine was opened in Uzhgorod on the basis of liquidated museums. Museum expositions were significantly rebuilt in the spirit of the new Marxist-Leninist ideology. Those museum professionals who especially cared about the fate of the museum and the preservation of unique monuments of the national historical and cultural heritage, who resisted the introduction of ideological dogmas, were subjected to repressive measures. The history of the Transcarpathian Art Gallery, and later the Transcarpathian Art Museum, was inextricably linked with the development and activities of the Transcarpathian Museum of Local History. One of the significant events in the history of museum construction in the region was the opening of the Transcarpathian Regional Museum of Folk Architecture and Life in June 1970. The goal of preserving folk life, forming an agrarian landscape and recreating the memory of the daily life of ancestors in the form of an ancient Transcarpathian village was successfully achieved. The beginning of a new rise of the national museum business, which fell during the years of Soviet power, was also determined by the organization and creation of public museums. Also, in the 70s, completely new expositions were created in the region in old religious buildings, which became museums of atheism. In the second half of the 1960s and 1980s, the practice of creating ethnographic expositions in individual ancient buildings began in Transcarpathia. A very difficult and critical period for the development of regional museums. turned out to be the period of the late 80s - early In the 1990s, the country faced significant economic difficulties, which understandably worsened the material and technical condition of museums. A number of public and school museums ceased to exist. State museum institutions experienced a significant reduction in the number of museum workers. Therefore, the fall of the USSR and the declaration of Ukraine's independence laid the groundwork for the transition from the model of the Soviet museum - a place of worship and a tool of propaganda - to the model of the museum of a free democratic society - a cultural institution, a platform for dialogue about values, responsibility, etc.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- 1. Кузьма ВВ. Розвиток музейної справи на Підкарпатській Русі (20-30-ті роки ХХ ст.), Науковий вісник Ужгородського університету, Серія: Історія. 2011, 27:163-168.
- 2. Кузьма ВВ. Історія розвитку громадських та шкільних музеїв на Закарпатті (50-80-ті роки ХХ ст.), Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. 2011, 26: 55 – 62.

- 3. Кузьма ВВ. Історія музеїв підприємств та установ Закарпатської області (50-90-ті роки ХХ ст.), Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. 2013, 2 (31): 31 – 35.
- 4. Кузьма ВВ. Створення музею народної архітектури та побуту в Ужгороді та розширення етнографічних експозицій у Закарпатській області (60-80 рр. ХХ ст.), Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. 2016, 1 (34): 114 – 119.
- 5. Кузьма ВВ. Тенденції та особливості розвитку музейної справи в Підкарпатській Русі (20-30-ті роки ХХ ст.), Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. 2017, 1 (36) 6, 28 – 32.
- 6. Кузьма ВВ. Діяльність музею атеїзму в м. Ужгород (1973 – 1990 рр.), Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. 2018, 2 (39): 29 – 33.
- 7. Кузьма В. Establishment and development of the Zakarpattia Regional Art Museum during the Soviet and post-Soviet period, Muzeológia a Kultúrne Dedičstvo, 2022, 10:3:33-42.
- 8. Кузьма ВВ. Історіографія історії музейної справи на Закарпатті у ХХ ст., Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. 2022, 2 (39): 181 – 192.

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Впровадження не планується

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Ліхтей Ігор Михайлович

2. Ihor M. Lihtei

Кваліфікація: к.і.н., доцент, 07.00.02

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Державний вищий навчальний заклад "Ужгородський національний університет"

Код за ЄДРПОУ: 02070832

Місцезнаходження: вул. Підгірна, буд. 46, Ужгород, Ужгородський р-н., 88000, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Гаврилюк Світлана Віталіївна

2. Svitlana V. Havryliuk

Кваліфікація: д.і.н., професор, 07.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Волинський національний університет імені Лесі Українки

Код за ЄДРПОУ: 02125102

Місцезнаходження: проспект Волі, буд. 13, Луцьк, Луцький р-н., 43025, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Дворкін Ігор Володимирович

2. Igor V. Dvorkin

Кваліфікація: к. і. н., доц., 07.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут"

Код за ЄДРПОУ: 02071180

Місцезнаходження: вул. Кирпичова, буд. 2, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Маньковська Руслана Вікторівна

2. Ruslana V. Mankovska

Кваліфікація: д. і. н., професор, 07.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-4581-2128

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Інститут історії України Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 05416981

Місцезнаходження: вул. М. Грушевського, буд. 4, Київ, 01001, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Данилець Юрій Васильович

2. Yurii V. Danylets

Кваліфікація: к. і. н., доц., 07.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Державний вищий навчальний заклад "Ужгородський національний університет"

Код за ЄДРПОУ: 02070832

Місцезнаходження: вул. Підгірна, буд. 46, Ужгород, Ужгородський р-н., 88000, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Капітан Лариса Іванівна

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Капітан Лариса Іванівна

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Сабов Вікторія Іванівна

Реєстратор

УкрІНТЕІ

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна